

Олена Тринус,
м. Київ

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТВОРЧОСТІ О. МУЗИЧЕНКА

Мета нашої статті - проаналізувати погляди видатного ігрімїюЩф педагога О. Музиченка (1875-1937 рр.) на сутність та особливості под.ікії..... технологій. Сьогодні, коли здійснюється пошук нових шляхів розвитку ініці. фахової підготовки вчителя, його педагогічної майстерності, особливої агуміМ'Н набуває звернення до спадщини фундаторів розвитку сучасної національної думніи - відомих учених та громадських діячів початку ХХ століття В цьому коні«ні педагогічний доробок Олександра Федоровича Музиченка - важливе джі. розбудові нової школи в Україні тому, що з іменем вченого пов'язано входімїніи щ освіту педагогічних ідей, які значно випередили свій час.

Поняття "технологія" (з грецької: ієспле - майстерність, мистецтво, Індій вчення, поняття) означає "науку, знання про майстерн'єгь' (4, с. 308]. Под..... Ні технологію сучасні вчені розглядають як науку, що досліджує: найраціоннлміІШ шляхи навчання; систему способів, принципів і регуляторів, які застосовуйт.. и навчання; стратегію, алгоритм дій педагога щодо організації педагогічної ДІЯЛЬНІМ [2, с. 25].

О. Музиченко визначав педагогічну технологію як систему припинім методичної техніки, педагогічне мистецтво вчителя. Вчений вважає, іідн технологічна грамотність освітянина має велике практичне значення, він і щ уникати рабського, механічного наслідування педагогічним шаблонам. Одним і перших серед українських педагогів Олександр Федорович здійснив СПМОУ підвищення якості викладання, активізації ролі суб'єкта у навчанні, пристоеу..... імі форм і методів навчання відповідно до його мети шляхом упровадження зарубіжного педагогічного досвіду для здійснення навчально-виховного процєвї И українській школі. Він мав на меті докладно ознайомити майбутніх вчителів И змістом вивчених та адаптованих ним до умов української школи податі ічии. технологій, сформувати розуміння вчителем своєї індивідуальної сутності ім підтримати процес вироблення ним особистісної навчально-виховної концепції О. Музиченком були розроблені авторські педагогічні технології, кінцевою миті їх і яких стало формування творчої, всебічно розвиненої особистості Опанупііім технологіями вчителем, на його погляд, слугувало розвитку педагогічної майстерності і, взагалі, розбудові вільної незалежної України. Вчений вважав, ЦЦ творче мислення учнів розвивається лише в процесі здійснення активного ПМ навчання, що стимулює їх пізнавальну активність і самостійність. Пізнавальну активність він розглядав як основний мотив навчальної діяльності учні п

підготовчий етап розвитку його пізнавальної самостійності. Суть останньої вчений визначав так: "... спираючись на відоме, учень на основі самостійного пошуку "відкриває" нові знання, або ж створює нові способи пошуку цих знань" [5, с. 202]. О. Музиченко вважав, що пізнавальна активність повинна сформуватися у пізнавальну потребу - внутрішню необхідність особистості, що викликає підвищену жадобу знань, потяг до іворчого осмислення і практичного застосування, при якому закінчується процес стимулювання учіння педагогом і починається самостимулювання учня.

Теоретична й педагогічна робота видатного українського вченого була спрямована на обґрунтування сутності таких педагогічних технологій: технології розвивального навчання і дослідницькі технології.

1. Під технологіями розвивального навчання. О. Музиченко розумів поступальний розвиток особистісних змін учнів, зауважуючи при цьому, що навчання впливає на розвиток дитини з різним ступенем ефективності. Розвивальне навчання він пов'язував з розумовим вихованням учня. Підґрунтям розвивального навчання вчений визначав уявлення про розвиток дитини як суб'єкта особистісної діяльності, розвиток її самостійної пізнавальної активності. Головною метою розвивального навчання, на його думку, було формування активного творчого мислення дитини, її здатності до самовдосконалення, саморозвитку, самопізнання.

Основним компонентом змісту навчання український педагог вважав конкретне знання, що повинен був отримати учень і яке було передумовою та основою для розвитку мислення. За словами вченого, мислити - значить встановлювати взаємозв'язки, зіставляти, порівнювати, робити висновки та використовувати на практиці отримане нове знання.

Вирішального значення в упровадженні технології розвивального навчання О. Музиченко надавав створенню проблемної ситуації і, як наслідок, збудженню пізнавальної активності учнів. Слід відзначити, що вчений приділяв особливу увагу розробці питань щодо технології створення проблемної ситуації, надаючи першочергового значення майстерності вчителя. І сутність він вбачав у забезпеченні умов для того, аби саме учень задав проблемне питання вчителю. Майбутніх учителів у процесі практичної діяльності педагог знайомив із показовим прикладом висунання проблеми в ході уроку, що конкретизується у формі проблемного запитання, особливістю якого є те, що в ньому міститься більший або менший обсяг інформації у вигляді прихованих суджень, які становлять умови виникнення проблеми: "Вчитель приносить на урок апельсин. Діти на той час його не бачили, але бачили м'яч. Дії вчителя: перший варіант - запитання: "Як вам здається, що це таке?"; другий варіант - мовчки показує апельсин, трохі піднявши, випускає його з рук, а потім відриває шматочок шкірки. Дії учнів можна передбачити за двома варіантами: перший варіант - підказки в запитанні, здається, немає. Але учень, нібито, отримує "настанову" від учителя та "площу" (проблему), на якій повинна будуватися його думка (м'яч чи фрукт?). Це знищує ініціативу, самостійність, а отже - активність і творчість учнів, позбавляє їх можливості самоконтролю; другий варіант - учні відносять предмет, що показує вчитель, до відомої вже групи "м'ячики" й готові заспокоїтися. Але дії вчителя примушують "думку учня стурбуватися". Виникає суперечність між уже засвоєними учнями знаннями та новими знаннями - вони розуміють, що це не м'яч, але не мають достатньої інформації для віднесення запропонованого предмету до відомого, до існуючої в них системи знань додається інформація, на перший погляд, з нею несумісна. Активність і творчість виявляються в запитанні вчителів: "Що це таке?". Відтак, від уміння вчителя залежатиме вирішення складного завдання - спонукання учнів до самостійного визначення проблеми уроку.

Отже, технологія розвивального навчання за О. Музиченком передбачала реалізацію таких етапів: 1) створення проблемної ситуації; 2) формування проблеми; 3) процес колективної взаємодії учнів щодо її вирішення, який педагог

описував: "Перший учень робить крок для досягнення мети уроку, другий ММММ цей крок вірним і робить ще один, третій учень власною думкою відходить МіП^Н четвертий - повертається на попередній шлях і, таким чином, у гіоснимму знаходиться визначена мета" [6, с 31]; 4) перетворення діяти у свідомості в кожний момент її мети в самодіяльність; 5) рівноправний >ні діяльності вчителя як учасника організованого діалогу,

О. Музиченко стверджував, що ефективність розвивапі.но іиїїнііі залежить, насамперед, від особистості вчителя. Він наголошував ні іиш ми тому, що він викладає, і в тому, як він викладає [7, с 176]. Вплив учийеі діяльності учнів педагог розумів, виключно, як фактор підтримки, які, , самостійну роботу дітей, дає змогу сформувати їхню критичну самоснідпмі м, і» взагалі, забезпечує бажання дітей учитися, добровільно отримувати інший Н основу такого підходу, на думку педагога, повинні бути покладені дпор и . , стосунки між учителем та учнем, велика любов і турбота за дитину з (кісу нчифін та, відповідно, повага до вчительської праці з боку учня.

2. Метою застосування дослідницької технології в навчанні >и. і учнями досвіду дослідницької роботи в пізнавальній діяльності; формуні... АКТИВНОЇ, КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСІОСТІ через РОЗВИТОК ЇІНТЕЛЕКТу, ДОСЛІДИШ (і.юї. и<тї творчої активності. В її основу було покладено усвідомлення того, що п.ігніня процес розумової активності учнів у ході навчально-дослідницької діннпш.пн поєднувався з елементами наукового дослідження. Із психологічної точки МММ немає принципових відмінностей між продуктивним мисленням ученого, йШ відкриває нові, ще не відомі людству закономірності навколишнього сніу, і учим який відкриває нове лише для себе самого. О Музиченко переконув», ні запорукою успішного використання дослідницьких методів навчання і пінтш вчителя поставити дітей у ранг дослідників, даючи їм можливість нриіиі > скороченому схематизованому вигляді ті ж щабелі пізнавального процої у іу - еволюцію думки, що виконував ученій при встановленні того чи іншого науямЦМі положення. Особливо корисним у використанні дослідницької технології нодамп вважав самостійне, без будь-якого примусу, знаходження в навколишньому проблем, які вимагали вдумливого дослідження з орієнтацією на результат, , мали б практичну цінність як особисто для учня, так і для суспільства. О. Му.ні писав: "Дослідницький метод - це метод умозаключень від конкретних фінсіім ній самостійно спостерігаються і вивчаються школярами. Факти знання ГгцііІД пов'язані між собою, вплетені в усе навколишнє життя. Треба тільки наочній, н Ни умілій грі вчених, які вміють взяти ці знання зі спостережень за життям" [6, с II] і Ш відзначити, що ефективність дослідницької технології педагог вбачав у доіримйііні вчителями наступних умов: 1) застосування матеріалу, тісно поп'н.ьинши і життєвими інтересами та особистим досвідом учнів; 2) стимулювання за доіпмйіші навчального матеріалу творчої роботи, зосередження уваги, збудження у. . . . збудження емоцій і волі; 3) реалізація розумової, емоційної й вольової нпп[іуім кінцевому результаті роботи - відкритті, висновку і, як наслідок, народження п у. . . . радості й задоволення (так званої творчої паузи); 4) використання і пв]....Ірм отриманих висновків; 5) закріплення отриманих висновків на практиці.

О. Музиченко наголошував на тому, що функції вчителя полягаї. лише в тому, аби самому все зробити за дитину, а в організації її діяльносп, Гні щ. значно важче й вимагає справжньої майстерності Педагог перекопував, що п|ї такій нібито "закулісній" ролі вчителя його безпосередній вплив на учни і.. відкидається, а здійснюється наступними шляхами: доступністю для будь имни учня, а це, в свою чергу, дає дитині можливість вільно висловлювати власні дум.чи заохоченням чи осудом у зв'язку з виконанням певного завдання, використонуїнчи виключно доброзичливий стиль спілкування; спонуканням до дії у формі підкимк, побажань, прохань тощо, які можуть виражатися як словесно, так і за допомогою інтонації, жестів, міміки; впливом на мотиваційну сферу учня. Слід зауважиіи щ..

даними теоретичними положеннями О. Музиченко обстоював основи педагогіки співробітництва - напряму, що почав активно розвиватися в кінці минулого століття, та є популярним у сучасних педагогів. На думку відомого українського вченого О. Вишневського, сутність педагогіки співробітництва полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні її права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель [1, с. 40].

Таким чином, О. Музиченко ще на початку ХХ століття розвинув ідею про те, що педагогічна майстерність учителя - це технологія педагогічної дії, а означені ним особистісно-розвивальні технології повинні використовуватись виключно на основі творчих набутків самого педагога. Погляди О. Музиченка на сутність педагогічних технологій збігаються із висновками сучасних учених про те, що своїм "самовключенням" у педагогічну дію педагог робить її проблемною, пропонує свій власний варіант проживання смислу, чим в активізує особистісну позицію учня [3, с. 367].

Дії педагога-майстра мають бути завжди досконалими. Як відзначає

1. Зязюн: "Учитель в особистісно-орієнтованому освітньому процесі стає автором (співавтором) цілей, змісту, форм і методів педагогічної взаємодії, творцем такої освітньої ситуації, в якій реалізуються його особистісні функції і затребувана особистість учнів. В умовах особистісної орієнтації освіти сама педагогічна діяльність має авторську природу, бо педагогічна технологія не може штучно привноситися ззовні, а повинна народитися у власному досвіді вчителя" [3, с. 370].

Література

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посібник / О. Вишневський. - Дрогобич: Коло, 2003. - 528 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І.М. Дичківська. - К. : Академвидав, 2004. - 352 с.
3. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : [Монографія] / І.А. Зязюн. - Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. - 608 с.
4. Малафмк І.В. Дидактика: навчальний посібник / І.В. Малафійк. - К.: Кондор, 2005. - 398с.
5. Музиченко О. Реформа школи чи шкільна реформація / О. Музиченко // Вільна українська школа. - 1918-1919. - № 4. - С. 201-207.
6. Музыченко А.Ф. Чтение и культура слова в современной школе / А.Ф. Музыченко. - М., 1930. - 55 с
7. Музиченко О.Ф. Відгук на книгу Г. Поляка "Комплексне викладання в Німеччині" / О.Ф. Музиченко // Шлях освіти. - 1927. - № 4. - С. 174 -177.